

Parlamentul
Republicii Moldova

IL/44

17 aprilie 2023

Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

Biroului Permanent al Parlamentului Republicii Moldova

În temeiul art. 73 al Constituției Republicii Moldova și art. 47 din Regulamentul Parlamentului se înaintează cu titlu de inițiativă legislativă proiectul de lege privind statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova.

Anexe:

1. Proiectul legii – 8 pag.;
2. Nota informativă – 4 pag.

Deputat în Parlament

Irina LOZOVAN

Alexandr NESTEROVSKI

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA		
D.D.P. Nr.	106	
"20"	04	2023
Ora		

LEGEA
cu privire la statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I
Dispoziții generale

Art. 1 - Obiectul de reglementare și scopul prezentei legi

(1) Prezenta lege reglementează statutul juridic și modul de funcționare limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova în vederea îndeplinirii prevederilor art.13 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova și ale altor acte legislative și normative din domeniu.

(2) Statutul limbii moldovenești, ca limbă de stat în Republica Moldova, este prevăzut de art.13 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova și are menirea să consolideze suveranitatea statului să creeze garanțiile necesare pentru implementarea sa deplină și cuprinzătoare în toate sferele vieții politice, economice, sociale și culturale.

(3) Republica Moldova garantează tuturor cetățenilor studierea limbii moldovenești.

(4) Statul recunoaște și protejează pe întreg teritoriul Republicii Moldova, dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea limbii ruse, inclusiv în contextul executării Directivelor UE în parte ce țin de drepturile ale persoanelor aparținând minorităților naționale.

Art. 2 - Noțiuni și modul de aplicare prezentei legi

(1) Republica Moldova asigură condițiile necesare pentru utilizarea și dezvoltarea limbii ruse ca limbă de comunicare interetnică pe teritoriul țării.

(2) Limba rusă, în calitate de limbă de comunicare interetnică, se folosește pe teritoriul Republicii Moldova alături de limba moldovenească.

(3) Statul garantează ocrotirea dreptului la dezvoltarea educației și culturii în limba rusă, ca limbă maternă a cetățenilor săi care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova.

(4) Prezenta lege nu reglementează utilizarea limbilor, inclusiv limbii ruse, în sfera vieții private.

(5) În sensul prezentei legi prin minoritate națională se înțelege orice comunitate de cetățeni moldoveni, care trăiesc pe teritoriul Republicii Moldova în hotarele actuale din momentul constituirii statului, numeric inferioară populației majoritare, având propria identitate etnică, exprimată prin tradiții, cultură, istoria, limba, religie, pe care dorește să o păstreze, să o promoveze, să o exprime, precum și să o dezvolte.

(6) În înțelesul prezentei legi, minoritățile naționale din Republica Moldova sunt comunitățile: ucraineană, găgăuză, rusă, bulgară, evreiască, română, poloneză, romă (țigăna), greacă, armeană.

Art. 3 - Principii de aplicare a prezentei legi

Prezenta lege se bazează pe următoarele principii:

a) utilizarea limbilor este un drept fundamental garantat de Constituția Republicii Moldova, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (aprobată la Roma pe data de 04.11.1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.1997), Directivele Uniunii Europene, precum și de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) statul respectă dreptul de utilizare liberă și de dezvoltare a limbii ruse și limbilor materne ale minorităților naționale de către cetățeni și garantează protecția împotriva încălcării acestui drept de către terți;

c) asigurarea respectării și punerea în aplicare prevederilor art. 13 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova în ceea ce privește limbile și drepturile lingvistice ale cetățenilor, inclusiv persoanelor aparținând minorităților naționale;

d) discriminarea lingvistică în orice formă este interzisă pe teritoriul Republicii Moldova;

e) statul recunoaște și garantează accesibilitatea lingvistică a tuturor serviciilor și proceselor legate de asigurarea drepturilor fundamentale ale omului, precum și a tuturor informațiilor despre acestea, în condițiile prezentei legi și altor acte normative;

f) în scopul dezvoltării culturii multietnice, statul garantează funcționarea și ocrotirea limbilor tuturor minorităților naționale/grupurilor etnice care locuiesc pe teritoriul țării.

Capitolul II

Cu privire la funcționarea limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova

Art.4 - Funcționarea limbii ruse în sistemul de educație și învățământ

(1) Copilul, părintele sau oricare alt reprezentant legal instituit, după caz, are dreptul de a alege limba și tipul educației copiilor minori.

(2) Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de a învăța în limba moldovenească și/sau limba rusă și/sau limba maternă, de a beneficia de educație și învățământ în unități și instituții de stat cu predare cât în limba moldovenească, atât și limba rusă sau limba maternă, la toate nivelurile, formele și tipurile de învățământ, în condițiile legislației în vigoare.

(3) Organizațiile și asociațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale au dreptul de a înființa, organiza și de a asigura funcționarea unităților și instituțiilor de învățământ particulare în limba maternă sau limba moldovenească sau limba rusă, unități și instituții care, în condițiile legii, pot beneficia de subvenții din bugetul public național sau bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi și doi.

(4) Cultele religioase au dreptul de a înființa, organiza și de a asigura funcționarea unităților și instituțiilor de învățământ confesionale în limba moldovenească, rusă sau a lor maternă, unități și instituții care, în condițiile legislației în vigoare, pot beneficia de subvenții din bugetul public național sau bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi și doi.

(5) În învățământul preuniversitar cu predare în limba minorităților naționale toate disciplinele școlare pot fi studiate în limba moldovenească, rusă sau a lor maternă.

(6) Statul are obligația să asigure programele școlare adecvate și manualele elaborate cu scopul însușirii eficiente a limbii moldovenești pe tot parcursul învățământului preuniversitar, luând în considerație nevoile specifice fiecăreia dintre minoritățile naționale.

Art. 5 - Folosirea limbii ruse și limbilor minorităților naționale în mijloacele de informare în masă (mass-media).

(1) Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul să difuzeze și să schimbe informații în limba moldovenească, limba rusă sau a lor maternă și să aibă acces la aceste informații. Statul acorda sprijin financiar mijloacelor de informare în masă (mass-media), în condițiile legislației în vigoare.

(2) Posturile publice de radiodifuziune și de televiziune asigură, la ore adecvate și cu posibilități de audiere, respectiv, vizionare pe întregul teritoriu al țării, spații pentru emisiunile în limba rusă și în limbile minorităților naționale.

(3) Conducerea redacțiilor în limba rusă sau în limbile minorităților naționale de la posturile publice de radiodifuziune și de televiziune este numită numai după consultații și cu acordul organizațiilor reprezentative ale minorităților naționale.

Art. 6 - Folosirea limbii ruse sau limbii minorității naționale în unitatea administrativ-teritorială în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere semnificativă

(1) În unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere semnificativă, autoritățile publice locale de nivelul întâi și doi în condițiile Legii privind administrația publică locală nr. 436/2006, se asigură:

- a) folosirea limbii ruse sau limbii minorității naționale în scris și oral în relațiile cu autoritățile administrației publice locale, precum și cu serviciile publice deconcentrate;
- b) inscripționarea denumirii localităților, a străzilor, precum și a denumirii instituțiilor publice și în limba rusă sau în limba minorității naționale respective;
- c) publicarea actelor administrative și normative și în limba rusă și/sau în limba minorității naționale respective;
- d) comunicarea la cerere a actelor administrative individuale și în limba rusă sau în limba minorității naționale respective;
- e) folosirea limbii ruse sau limbii minorității naționale respective în ședințele consiliilor locale, raionale și municipale, precum și ale Adunării Populare a UTA Gagauz-Eri ;
- f) organizarea unor cursuri pentru recalificare profesională și în limba moldovenească și, după caz, în limba minorității naționale respective;
- g) posibilitatea organizării cursurilor și examenelor pentru obținerea permisului de conducere auto și în limba rusă sau în limba minorității naționale respective.

(2) Autoritățile publice centrale, la cererea organizației reprezentative a minorității naționale din unitatea administrativ-teritorială în care cetățenii aparținând acestei minorități naționale au o pondere semnificativă, vor asigura, în condițiile legislației în vigoare, publicarea actelor cu caracter normativ de interes general și în limba rusă și/sau în limba minorității respective.

(3) În cadrul unităților administrative-teritoriale, în care cetățenii aparținând minorităților naționale au, în condițiile prezentei legi, o pondere semnificativă, în instituțiile sanitare, azilurile pentru bătrâni, centrele de plasament și/sau de asistență socială, se

angajează și personal medico-sanitar de specialitate care, afară de limba moldovenească, cunoaște limba rusă sau limba minorității naționale respective.

(4) Autoritățile publice centrale și locale de nivelul întâi și doi, instituțiile culturale, instituțiile de învățământ cu limba de predare în limba rusă sau în limba minorității naționale, cultele recunoscute de lege, pot emite înscrisuri, certificate și diplome, procese-verbale, prin urmare, pot folosi orice înscrisuri cu caracter economic și în limba rusă sau în limba minorităților naționale respective, menționând datele în limba moldovenească. Actele întocmite în modul indicat supra se consideră valabile de către autoritățile competente.

Art. 7 - Modul de folosire datelor personale în limba rusă sau în limba minorității naționale

(1) Autoritățile publice competente vor folosi, cu ocazia întocmirii actelor de stare civilă, numele și prenumele persoanei în limba rusă sau în limba minorității naționale de care aparține și vor respecta regulile de ortografie ale acesteia.

(2) Este interzisă traducerea sau transcrierea cu o alta ortografie a numelui și prenumelui fără acceptul persoanei respective.

(3) În cazul întocmirii actelor de stare civilă, precum și altor documente oficiale, în limba rusă sau, după caz, în limba minorității naționale statul prin autoritățile sale competente asigură protejarea datelor personale (numele, prenumele etc.) persoanelor aparținând minorităților naționale în condițiile Legii nr.133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal.

Art. 8 - Folosirea limbii ruse sau limbii materne a minorităților naționale în relații cu autoritățile publice

(1) În relațiile cu autoritățile publice, cu administrația publică centrală și locală, cu instituțiile publice, precum și cu întreprinderile și organizațiile situate pe teritoriul Republicii Moldova, limba de comunicare verbală și scrisă este, la alegerea cetățeanului, limba moldovenească sau limba rusă, ca limbă de comunicare interetnică, sau limba maternă a minorităților naționale. În UTA Găgăuzia, în relațiile menționate mai sus, este garantat dreptul cetățeanului de a utiliza și limba găgăuză. În zonele unde majoritatea populației este de etnie ucraineană, rusă, bulgară sau de altă etnie, pentru comunicare este utilizată limba de stat, limba maternă sau orice altă limbă acceptată de majoritatea populației.

(2) Statul garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul de a se exprima liber în limba rusă sau în limba lor maternă, în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii. Urmărirea penală și procedurile judiciare în cauze penale, civile, contravenționale și în arbitraj în Republica Moldova se desfășoară în limba moldovenească, sau într-o limbă acceptată de majoritatea persoanelor participante la proces. Documentele de urmărire penală și judiciare se înmânează bănuیتului, învinuitului și inculpatului în traducere în limba pe care o posedă.

(3) Statul garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul de a-și încheia căsătoria în fața colaboratorului responsabil al Instituției Publice "Agenția Servicii Publice" în limba rusă sau în limba lor maternă.

(4) În vederea garantării și exercitării drepturilor prevăzute la art. 3-7, statul va asigura instruirea corespunzătoare a acelor funcționari publici, colaboratori de poliție, grefieri și a

traducători autorizați, care în conformitate cu prevederile legale, trebuie să cunoască, afară de limba moldovenească, și limba rusă sau limba unei minorități naționale.

Art.9 - Folosirea limbii ruse în domeniul științei, educației și culturii

(1) Republica Moldova garantează cetățenilor dreptul la educație în limba moldovenească și în limba rusă, ca limbă de comunicare interetnică, la toate nivelele sistemului educațional. Republica Moldova creează condițiile necesare pentru dezvoltarea științei, inovării și culturii naționale moldovenești, precum și pentru activitatea științifică și culturală în alte limbi ce funcționează pe teritoriul acesteia. Susținerea tezelor are loc în limba de stat, în limba rusă sau într-o altă limbă, stabilită de consiliul specializat respectiv.

(2) Ministerul Educației și Cercetării dezvoltă programe speciale de învățământ bilingv și multilingv (una dintre componentele cărora este limba moldovenească) pentru instituțiile de învățământ publice din țară și alocă finanțare suplimentară pentru implementarea componentei de limbă moldovenească.

(3) Autoritățile publice regionale și locale pot elabora programe speciale de învățământ bilingv și multilingv pentru instituțiile de învățământ publice din jurisdicția lor.

(4) Autoritățile publice centrale, prin intermediul Agenției Relații Interetnice, oferă tuturor locuitorilor Republicii Moldova oportunități echitabile de a studia limba moldovenească suplimentar față de programul școlar.

(5) Autoritățile publice centrale, prin intermediul Ministerului Educației și Cercetării, asigură instruire în limba de comunicare interetnică (limba rusă).

Capitolul III

Funcționarea limbii ruse în relații interetnice și garanții din partea statutului

Art. 10 Funcționarea limbii ruse în cadrul autorităților publice

(1) Autoritățile publice centrale și locale au obligația de a accepta și de a asigura funcționarea limbii ruse în cadrul acestor autorități în limitele prevăzute de Constituția Republicii Moldova și prezenta lege.

(2) În exercitarea drepturilor și libertăților ce decurg din prezenta lege, orice persoană aparținând unei minorități naționale va respecta legislația în vigoare a Republicii Moldova, drepturile celorlalți, în special ale persoanelor aparținând majorității sau altor minorități naționale.

(3) Activitățile de secretariat în autoritățile publice centrale și în administrația publică locală de nivelul întâi și doi se efectuează în limba moldovenească, iar la solicitare, se asigură traducerea în limba rusă.

(4) În UTA Găgăuzia, activitățile de secretariat în cadrul autorităților publice și în administrația publică locală se efectuează în limba moldovenească, iar la solicitare, în limba găgăuză sau în limba rusă.

(5) În cadrul desfășurării diverselor evenimente și a activităților de secretariat în autoritățile publice și în administrația publică locală de nivelul întâi și doi în regiunile în care majoritatea compactă a populației este vorbitoare de limba ucraineană, rusă, bulgară sau de oricare altă limbă se utilizează limba moldovenească, ca limbă de stat și, la solicitare,

limba rusă, ca limbă de comunicare interetnică, sau orice altă limbă acceptată de majoritatea populației din această regiune.

(6) Actele oficiale ale autorităților publice și în administrația publică locală de nivelul întâi și doi se întocmesc și se adoptă în limba moldovenească, urmând să fie traduse în limba rusă, iar în UTA Găgăuzia se traduc și în limba găgăuză.

(7) Autoritățile publice, administrația publică locală de nivelul întâi și doi, instituțiile publice, întreprinderile primesc și examinează cererile scrise sau verbale depuse de cetățeni în limba moldovenească sau în limba rusă, iar în UTA Găgăuzia se primesc și se examinează cele depuse în limba de stat, în limba găgăuză sau în limba rusă.

(8) Formularele și textele administrative de uz curent se eliberează în limba moldovenească și, la solicitarea cetățeanului, în limba rusă, iar în UTA Găgăuzia se eliberează, la solicitarea cetățeanului, și în limba găgăuză.

(9) Autoritățile publice, administrația publică locală de nivelul întâi și doi, instituțiile publice, întreprinderile și alte organizații acceptă și examinează actele prezentate de cetățeni în limba moldovenească sau în limba rusă, iar în UTA Găgăuzia se acceptă și se examinează cele prezentate în limba de stat, în limba găgăuză sau în limba rusă. Pentru actele prezentate în alte limbi se anexează traducerea în limba moldovenească.

(10) În cazul divergențelor între prezenta lege și legile speciale care reglementează statutul juridic UTA Gagauz-Eri urmează a fi aplicate prevederile legilor speciale.

Art. 11 Drepturile generale ale persoanelor aparținând minorităților naționale și funcționarea limbii ruse

(1) Republica Moldova, ca stat, recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, promovarea, dezvoltarea, precum și la exprimarea identității lor lingvistice, etnice, culturale, istorice și religioase, precum și dreptul de a folosi limba rusă.

(2) Statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la exprimarea liberă a identității naționale în toate domeniile vieții politice, sociale, științifice, culturale și economice, cât în limba lor maternă, atât și în limba rusă.

(3) Toate persoanele sunt egale în fața legii și sunt îndreptățite fără nici o discriminare la protecția egală a acesteia.

Art. 12 Alte garanții din partea statutului pentru persoanele aparținând minorităților naționale în partea ce ține de funcționarea limbii ruse și limbilor lor materne

(1) Statul, precum și autoritățile lui publice, încurajează spiritul de tolerantă, dialogul intercultural și va lua măsuri efective pentru promovarea respectului reciproc, înțelegerii și cooperării dintre toți cetățenii, indiferent de identitatea lingvistică, etnică, culturală, istorică sau religioasă a acestora, îndeosebi în domeniile educației, culturii și al mijloacelor de informare în masa (mass-media).

(2) Autoritățile publice vor lua măsuri corespunzătoare pentru a proteja persoanele care ar putea fi victime ale amenințărilor sau actelor de discriminare, ostilitate sau violență, datorită identității lor etnice, culturale, lingvistice, istorice sau religioase.

(3) Orice discriminare sau incitare la discriminare pe criteriul apartenenței la o comunitate națională atrage răspunderea contravențională a persoanei vinovate, în cazul în care nu intră sub incidența legii penale.

(4) Nu constituie discriminare, potrivit legii, măsurile luate de autoritățile publice sau de persoanele juridice de drept privat în favoarea unei persoane, unui grup de persoane sau a unei comunități, vizând asigurarea dezvoltării lor firești și realizarea efectivă a egalității de șanse a acestora în raport cu alte persoane, grupuri de persoane sau comunități, precum măsurile pozitive ce vizează protecția grupurilor defavorizate.

Art. 13 Identitatea comunităților minorităților naționale

(1) Identitatea comunităților minorităților naționale constituie o valoare fundamentală a statului, recunoscută și protejată prin legislația națională, Directive Uniunii Europene, acordurile și tratatele internaționale, inclusiv bilaterale, ale căror parte este Republica Moldova.

(2) În înțelesul prezentei legi elementele identității sunt: limba, cultura, istoria și monumentele istorice, patrimoniul cultural mobil, tradițiile, religia.

(3) Aceste elemente se păstrează, se exprimă și se dezvoltă prin instituții de învățământ, de cultură, prin mijloace de informare în masă, precum și prin instituțiile cultelor recunoscute de lege.

(4) Exprimarea liberă a identității naționale, sau exercitarea ori neexercitarea drepturilor prevăzute în prezenta lege, nu poate aduce nici un dezavantaj sau prejudiciu pentru persoanele aparținând unei minorități naționale.

(5) Persoanele aparținând minorităților naționale își pot exprima liber gândurile, opiniile, credința, și creațiile de orice fel prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public (mass-media).

(6) Nici un act normativ nu poate îngădi folosirea limbii materne a minorităților naționale în exercitarea dreptului prevăzut la alin. (5).

Art. 14 Obligațiile autorităților publice în relații cu minoritățile naționale în partea ce ține de funcționarea limbilor

(1) Statul în persoana autorităților publice competente recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul de a trăi liber pe teritoriul Republicii Moldova, de a păstra legăturile tradiționale constituite în decursul istoriei în acele zone ale țării, unde se regăsesc în mod tradițional.

(2) Autoritățile publice competente sunt obligate, că în toate problemele ce privesc drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv în partea ce ține de funcționarea limbii lor materne sau limbii ruse, vor lua în considerație voința reprezentanților minorităților naționale respective.

(3) Statul în persoana autorităților publice competente asigură persoanelor aparținând minorităților naționale condițiile privind păstrarea contactelor și legăturilor tradiționale/istorice cu persoane cu care au în comun identitatea lingvistică, etnică, culturală sau, după caz, religioasă care se află în mod legal în alte state, în special în domeniile culturii, învățământului, formării profesionale și educației permanente, după caz, relațiilor economice.

Art. 15 Răspunderea pentru încălcarea prevederilor prezentei legi

(1) Sunt interzise îndemnul la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare sau la violența publică împotriva funcționării limbii materne unei minorități naționale sau limbii ruse.

(2) Săvârșirea faptelor prevăzute la alin (1) atrage răspunderea, după caz, contravențională sau penală a persoanei vinovate, potrivit legislației în vigoare.

(3) Este interzisă orice politică ori practică a autorităților publice care are drept scop sau poate avea ca efect, asimilarea etnică directă sau indirectă sau prin alte metode a persoanelor aparținând minorităților naționale împotriva voinței acestora.

Capitolul III

Dispoziții finale

Art. 16

(1) Prezenta lege intră în vigoare de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) La data intrării în vigoare a prezentei legi orice dispoziție contrară se abrogă.

(3) Prezenta lege se completează cu legislația națională în vigoare, Directive Uniunii Europene, acordurile internaționale, inclusiv bilaterale, ale căror parte este Republica Moldova.

Art. 17

(1) Guvernul în termen de 1 lună de la data intrării în vigoare prezentei legi:

a) va prezenta Parlamentului propuneri privind aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege;

b) va aduce actele sale normative în conformitate cu prezenta lege și/sau va asigura elaborarea și adoptarea actelor normative necesare pentru punerea în aplicare prezentei legi;

c) va examina costurile și alte necesități pentru implementarea programelor de studiere gratuită a limbii moldovenești pentru minoritățile naționale și va propune rectificarea corespunzătoare a bugetului de stat pentru aceste scopuri.

(2) Autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și doi, precum și autorităților publice locale din unitatea administrativ-teritorială Gagauz-Eri, se recomandă, reieșind din atribuțiile lor funcționale, întreprinderea tuturor măsurilor necesare și prevăzute de legislația în vigoare în vederea punerii în aplicare și realizării prevederilor prezentei legi

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

NOTĂ INFORMATIVĂ

la proiectul de Lege privind statutul limbii ruse
pe teritoriul Republicii Moldova

Denumirea autorului

Proiectul de lege privind statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova a fost elaborat de deputații în Parlament Irina Lozovan și Alexandr Nesterovschi.

Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ și finalitățile urmărite

Potrivit prevederilor art.13 alin.(2) și (3) din Constituția Republicii Moldova: ”(2) Statul recunoaște și protejează dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea limbii ruse și a altor limbi vorbite pe teritoriul țării. (3) Statul facilitează studierea limbilor de circulație internațională.”

Pornind de la cele menționate urmare și luând în considerație mai multe adresări din partea cetățenilor Republicii Moldova de diferite etnii, care sunt vorbitori de limba rusă, cât din municipiul Bălți, atât și din toată zona de nord a Republicii Moldova, precum și în conformitate cu art.13 alin.(4) și (3) din Constituția Republicii Moldova (*”Modul de funcționare a limbilor pe teritoriul Republicii Moldova se stabilește prin lege organică”*), a fost elaborat proiectul Legii statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova (*în cont. – Proiect*).

Mai mult ca atât, autorii Proiectului au ținut cont de faptul că Legea nr.234/2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr.353–357, art.274) a fost declarată neconstituțională prin Hotărîrea Curții Constituționale a RM nr.4 din 21.01.2021 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr.42-50, art.12, în vigoare 21.01.21). Dar în privința Legii nr. 3465/1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești de aceeași Curtea Constituțională a fost constatată desuetudinea. Astfel, la momentul de față modul de funcționare pe teritoriul Republicii Moldova limbii ruse și a limbilor minorităților naționale, care urmează a fi stabilit prin lege organică, nu este reglementat deloc, prin ce sunt încălcate drepturile cetățenilor care aparțin minorităților naționale, care reprezintă de facto cel puțin 1/3 din populația țării (cifrele concrete sunt indicate *intra*), dar vorbitori de limba rusă sunt și mai mulți.

În contextul da teste logic și oportun că facem trimitere la datele recensământului din 2004 (ultimul recensământ desfășurat conform normelor și standardelor naționale și internațional, rezultatele au fost recunoscute de experții naționali și străini, precum și de structuri internaționale) băștinași declarați moldoveni (2.742.231 sau 69,6% din totalul populației din Republicii Moldova).

Conform recensământului din 2004.

Etnie majoritară

băștinași declarați moldoveni

Minorități naționale mari (1-10%)
Minorități naționale mici (sub 0,1-1%)
Alte grupuri etnice și cele nedecarate (belaruși, germani, turci, armeni, azeri, tătari, arabi, uzbeki etc.)

(2.742.231 sau 69,6% din totalul populației din Republicii Moldova)

ucraineni (442.475 sau 11,2% din totalul populației)

- ruși (369.896 sau 9,4% din totalul populației)
- găgăuzi (151.596 sau 3,8% din totalul populației)
- bulgari (79.520 sau 2,0% din totalul populației)
- băștinași declarați români (73.529 sau 1,9% din totalul populației)
- țigani/romi (12.778)
- evrei (4.867)
- polonezi (4.174)
- greci

(57.613 sau 1,5% din totalul populației)

Astfel, putem concluziona că Republica Moldova din punct de vedere etnic este un stat multinațional și tradițional limba rusă îndeplinește funcțiile limbii de comunicare interetnică. În contextul dat este necesar de menționat că prin această constatare nici într-un caz nu merge vorba despre reducerea statutului limbii moldovenești, ca limbă de stat.

Potrivit recensământului oficial din a. 2004, principala comunitate etnică este aceea a moldovenilor (69,62% din populație). Celelalte comunități etnice sunt minoritare și constituie 17,9% din totalul populației (potrivit aceluiași recensământ din 2004). Regiunile cu cea mai mare diversitate etnică din republică sunt nordul (ucraineni, ruși, țigani), sud-estul (găgăuzi și bulgari) și estul țării (ruși, ucraineni, etc).

Climatul interetnic din Moldova s-a deteriorat odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice. Populațiile au fost instrumentalizate de forțe politice care au speriat cetățenii fie cu *spectrul fascismului românesc* fie cu amenințarea unei intervenții militare rusești. În paralel, cetățenii au primit drepturi diferite: doar băștinașii au dreptul de a se defini ca « Moldoveni » (« cetățeni titulari », statut care îi exclude pe ceilalți din identitatea țării) dar pe de altă parte, doar minoritățile au dreptul de a se defini ca aparținând unor popoare, limbi și culturi ce depășesc granițele Republicii, în timp ce băștinașii care se declară « Moldoveni » nu au acest drept. Aceste discriminări mențineau o situație de criză politică și interetnică permanentă, care a culminat cu Războiul din Transnistria. Moldova s-a pomenit în stare de dezintegrare teritorială, de dezbinare interetnică cu influență asupra coeziunii civice. Actualmente tensiunea interetnică a mai scăzut, însă luând în considerație ultimele evenimente în regiune, situația geopolitică și internațională, este evident că confruntarea continuă să fie prezentă în societate și în sfera culturală, în ciuda faptului că majoritatea cetățenilor are posibilitatea în măsură mai mică sau mai mare de a participa la procesele vitale ale țării.

Centrul de Analiză și Investigații în Sociologie, Politologie și Psihologie „CIVIS” cu suportul financiar al Oficiului Înaltului Comisar OSCE pentru minorități naționale (ÎCMN) pentru a sprijini Guvernul Republicii Moldova în implementarea Strategiei pentru consolidarea relațiilor interetnice pentru anii 2017-2027 a realizat studiu ”Etnobarometru-2020”. Scopul principal studiului a constat în explorarea diferitelor aspecte ale vieții sociale din cadrul diferitor grupuri etnice din Moldova, modul în care funcționează societatea diversă din punct de vedere etnic a Republicii Moldova și rolul statului în gestionarea acestei diversități. Studiul a fost realizat sub forma unui sondaj cu eșantioane reprezentative aleatorii și non-aleatorii ale grupurilor etnice majore de pe teritoriul Republicii Moldova, cu excepția locuitorilor regiunii transnistrene. În total au fost intervievate 2622 persoane. Moldovenii și românii sunt două grupuri constitutive ale grupului majoritar și, ca și categorie combinată, sunt denumiți „populația majoritară”.

Încă un moment foarte important este constatarea din studiul că în comparație cu alte grupuri etnice, mai mulți romi și ruși consideră că există bariere care îi împiedică să accedă în serviciul public. De remarcat este faptul că atât vorbitorii de limbă română care se poziționează ca români, cât și minoritățile vorbitoare de limbă rusă, au identificat limba drept o barieră. Astfel, toate grupurile par să perceapă limba drept un obstacol în calea angajării lor în sectorul public - din motivele lor particulare.

În continuare facem referință la încă un studiu, efectuat încă în a.2013 de Comisia Europeană împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI) ”Raportul ECRI asupra Republicii Moldova (al patrulea ciclu de monitorizare)” adoptat la 20.06.2013 și publicat la 15.10.2013, majoritatea moldovenilor, găgăuzilor și romilor se identifică exclusiv cu grupul lor etnic primar, în timp ce majoritatea românilor, rușilor, ucrainenilor și bulgarilor se asociază și cu alte grupuri etnice; mai ales cu moldoveni. În general, căsătoriile interetnice în comparație cu situația sfârșitul secolului XX sunt mai puțin frecvente. Cu toate acestea, rușii și ucrainenii au o frecvență mai mare a familiilor mixte.

Este necesar de menționat că ECRI a fost instituită de către Consiliul Europei. Este o structură independentă de monitorizare a drepturilor omului, specializată în probleme de rasism și intoleranță rasială. Aceasta se compune din membri independenți și imparțiali, numiți pe baza autorității lor morale și a experienței lor recunoscute în probleme de rasism, xenofobie, antisemitism și intoleranță. În cadrul activităților sale statutare, ECRI desfășoară o activitate de monitorizare țarăcu-țară, care examinează situația privind rasismul și intoleranța în fiecare dintre Statele membre în ceea ce privește rasismul și intoleranța și elaborează sugestii și propuneri pentru depășirea problemelor identificate.

ECRI în studiul său a constatat că numai puține progrese au fost făcute în monitorizarea rasismului și a discriminării rasiale. Totodată, a fost menționată că nu există date statistice coerente care să poată fi folosite pentru a evalua amploarea rasismului și a discriminării rasiale suferite de minoritățile etnice și religioase din Republica Moldova. Prin urmare, ECRI a recomandat autorităților moldovenești competente de a finaliza cât mai curând posibil, procesul de ratificare a Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, ceea ce, spre regret, nu a fost făcută până la moment.

Totodată, ECRI a recomandat ”autorităților (i) de a oferi mai multe oportunități de învățare a limbii oficiale pentru cei care o doresc, (ii) de a conserva culturile și limbile minoritare și (iii) de a ratifica Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare. Unele din aceste subiecte au fost deja abordate mai sus. Mai mult, ECRI consideră că cele mai multe probleme care apar în acest domeniu sunt tratate exhaustiv de alte două organisme de monitorizare de specialitate ale Consiliului Europei, și anume cele stabilite prin Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale și Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare.” ECRI a fost informată că în Republica Moldova, situația minorităților etnice este încă bună, per ansamblu. Pentru a realiza o reprezentare proporțională a minorităților etnice în organele executive și sistemul judiciar ale Moldovei ECRI a recomandat autorităților Moldovei de a implementa recrutarea candidaților din cadrul minorităților sub-reprezentate, în serviciile publice, și de a continua să le ofere măsuri de sprijin lingvistic care să le permită să atingă nivelul necesar de competență în limba oficială.

Astfel, situația în domeniul funcționării limbilor minorităților naționale, inclusiv și limbii ruse (reiterăm că statutul limbii ruse este prevăzut în art.13 alin.(2) din Constituția RM) și anume în problemele ce țin de statutul limbilor minorităților naționale, dreptul lor la păstrarea, promovarea, protejarea, dezvoltarea, precum și la exprimarea identității lor cât etnice, atât și lingvistice, nu s-a schimbat, ba mai mult retrogradat.

Reieșind din considerentele menționate supra, precum și în contextul corespunderii celor mai bune practici europene și mondiale referitor la statutul limbilor minorităților naționale, a fost necesară și oportună elaborarea Proiectului dat. Astfel, Proiectul propus urmează să stabilească statutul juridic al limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova, ca limbii de comunicare interetnice, modul de funcționare limbii ruse, inclusiv în relații cu autoritățile publice centrale și locale (serviciile desconcentrate), administrația publică locală de nivelul întâi și doi, în baza Constituției Republicii Moldova, prevederilor Cărții Europene a Autonomiei Locale, Directivelor Uniunii Europene și ale altor acte legislative și normative din domeniu.

Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Proiectul legii are drept scop aducerea în concordanță a statutului și modului de funcționare ale limbii ruse, ca limbă de comunicare interetnică cu situația reală care s-a format în republica noastră în ultimii 30-35 de ani. Totodată, la elaborarea acestui proiect de lege au fost luate în considerație cele mai bune practici internaționale, inclusiv europene (Cartea Europeană a Autonomiei Locale, Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare etc.), în domeniul constituirii și menținerii stabilității în plan lingvistic între etnosul majoritar al statutului și minoritățile naționale, precum și drepturilor cetățenilor Republicii Moldova aparținând minorităților naționale la funcționarea limbii ruse și limbilor lor materne.

În contextul dat putem menționa că prevederile Proiectului propus spre examinare și aprobare se referă în primul rând la limba rusă ca limba de comunicare interetnică, totodată, concretizăm că conform art.2 alin.(6) din Proiect în categoria minorităților naționale din Republica Moldova sunt incluse următoarele comunități (lista poate fi revizuită și/sau completată în cadrul dezbaterilor în cadrul ședințelor

plenare ale Parlamentului): ucraineană, găgăuză, rusă, bulgară, evreiască, română, poloneză, romă (țigană), greacă, armeană.

Proiectul este compus din 3 capitole și 17 articole, care în linii generale reglementează din toate punctele de vedere modul de funcționare limbii ruse în contextul stabilit de norma constituțională (art.13 alin.(2),(3) și (4) din Constituția RM).

Prin prezentul proiect de Lege privind statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova vor fi stabilite principiile, drepturile și obligațiunile, limitele competențelor și atribuțiilor ale limbii ruse, precum și în unele cazuri și limbilor materne ale persoanelor aparținând minorităților naționale, garanțiile lingvistice, juridice, în unele cazuri administrative etc. Totodată, vor fi reglementate în contextul funcționării limbii ruse în relațiile persoanelor aparținând minorităților naționale cu autoritățile administrației publice centrale și locale, serviciile publice desconcentrate, instituțiile publice.

Totodată, va fi revizuit și consolidat statutul limbii ruse, care are drept principal scop protecția minorităților naționale din Republica Moldova.

Suplimentar ținem să menționăm că unele acte legislative similare proiectului Legii privind statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova sunt în mai multe țări europene, inclusiv și în țările vecine. Prin urmare în procesul elaborării prezentului proiect de lege a fost luată în considerație experiența și practica implementării și aplicării prevederilor legilor similar în alte țări, care sperăm noi va fi una pozitivă pentru Republica Moldova, inclusiv și în vederea funcționării și folosirii limbii ruse de reprezentanții minorităților naționale (așa numiți vorbitori de limba rusă) care locuiesc pe teritoriu acestei țări mulți ani de rând (în unele cazuri din epoca Evului Mediu).

Încă două momente, după părerea noastră, foarte importantă – este necesar a examina și de a adopta acest proiect de lege în regim de urgență, ceea ce în această perioadă foarte grea din punct de vedere geopolitic, economico-social va spori la stabilirea liniștei și păcii în societate, precum și va consolida statutul limbii ruse în Moldova. În al 2-lea moment - data intrării în vigoare legii (în termen de 3 luni după publicarea în Monitorul Oficial al Republicii Moldova), ceea ce acordă un termen rezonabil Guvernului, precum și tuturor părților implicate pentru întreprinderea măsurilor necesare pentru asigurarea aplicării acestui proiect de lege.

Fundamentarea economico-financiară

După cum a fost menționat supra, cetățenii Republicii Moldova aparținând minorităților naționale care folosesc, afară de limba moldovenească și limba lor maternă, limba rusă *de-facto* reprezintă aproximativ 1/3 din toată populația țării, și rolul lor în societatea civică a Republicii este foarte important, anume pentru unitățile administrativ-teritoriale în care cetățenii aparținând unei minorități naționale au o pondere semnificativă (zonele de nord a Moldovei, UTA Gagauz-Eri, raionul Taraclia, mun. Soroca etc.), dar valorificarea optimă a potențialului lui este posibilă doar printr-o păstrare, dezvoltare eficientă, protejare la nivel legislativ limbilor lor materne și limbii ruse, ca limbii de comunicare interetnice. Totodată, este necesar de concretizat că majoritatea reprezentanților etnosului majoritar (moldoveni) posedă în măsură oricare și limba rusă. Mai mult ca atât, nu trebuie de uitat că limba rusă

este una din 6 limbi oficiale și de lucru în cadrul Organizației Națiunilor Unite (ONU) și în cadrul ședințelor Asambleei Generale a ONU.

Prin urmare, este evident că implementarea proiectului necesită cheltuieli financiare de la Bugetul Public Național și din alte fonduri financiare, după caz, și din fonduri europene. Însă țin să menționez că în pofida acestor cheltuieli implementarea și aplicarea în continuare prevederilor Proiectului va avea un efect pozitiv pentru toată țara. Totodată, ca efectul implementării acestor modificări noi vom asigura susținerea limbii ruse, ca limbă de comunicare interetnică tuturor minorităților naționale din Moldova, precum și etniei majoritare.

Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Proiectul Legii privind statutul limbii ruse pe teritoriul Republicii Moldova este corelat cu prevederile Constituției și actelor legislative în vigoare, care se află în conexiune, mai mult ca atât, proiectul propus nu afectează concepția generală ori caracterul unitar al statutului prevăzut de Legea Supremă a statutului. Însă, după părerea autorului Proiectului, va fi necesară elaborarea și aprobarea de către Parlament, Guvern, autoritățile publice centrale, după caz, autoritățile publice locale de nivelul întâi și doi, a actelor normative subordonate legii și/sau modificărilor în actele normative și regulamente existente pentru asigurarea implementării prevederilor Proiectului.

Avizarea și consultarea publică a proiectului

În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, proiectul de lege urmează a fi supus consultărilor publice, inclusiv cu organizațiile cetățenii Republicii Moldova aparținând minorităților naționale, în conformitate cu prevederile legale.

Constatările expertizei anticorupție

Proiectul de lege nu conține în mod direct norme supuse expertizei anticorupție, însă după părerea autorilor Proiectului și ținând cont de prevederile art. 35 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative este necesară efectuarea în modul stabilit unei expertizei anticorupție de către Centrul Național Anticorupție.

Constatările expertizei de compatibilitate

Proiectul de lege, cu unele excepții, nu conține norme privind armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene. Însă, după părerea autorului proiectului, ar fi de dorit efectuarea unei expertize de compatibilitate cu legislația EU (EU law), inclusiv, dar poate și în primul rând cu dreptul comunitar (*Acquis comunitar*).

Constatările expertizei juridice și altor expertize

În legătură cu necesitatea respectării cadrului legal și în conformitate cu cerințele art. 37 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, prezentul Proiect în mod obligatoriu urmează a fi supus expertizei juridice în procesul desfășurării procesului de avizare care urmează a fi efectuată de Ministerul Justiției, precum și poate fi consultat cu autoritățile publice competente și instituțiile interesate: Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Culturii, Agenției Relații

Interetnice, Academia de Științe, organizațiile și asociațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale, asociațiile etno-culturale existente, ONG-uri care activează în sfera protecției drepturilor omului și promovării celor mai bune practici internaționale în domeniu funcționării și susținerii limbilor minorităților naționale și promovării valorilor lor culturale, istorice și lingvistice.

Irina LOZOVAN